

Uskonnollinen mystiikka & Gnosis

Pentti Tuominen

Uskonnollinen mystiikka

- Mitä ovat mystiikka, mysteerit ja mystikot?
- Kristillinen mystiikka
- Juutalainen mystiikka – Kabbala
- Mysteeriuskonnot
- Gnosis
- Esoteeriset mysteerit
- Osiris-mysteerikultti
- Hermetismi
- Henkinen alkemia
- Ruusuristiläisyys

Mitä on mystiikka?

- Mystiikka kuuluu syvälliseen hengellisyyteen.
(kr. *mystikos* = vaiettu, salattu)
- Mystiikan avulla **pyritään saavuttamaan perimmäinen henkinen totuus tai välitön yhteys Jumalaan.**

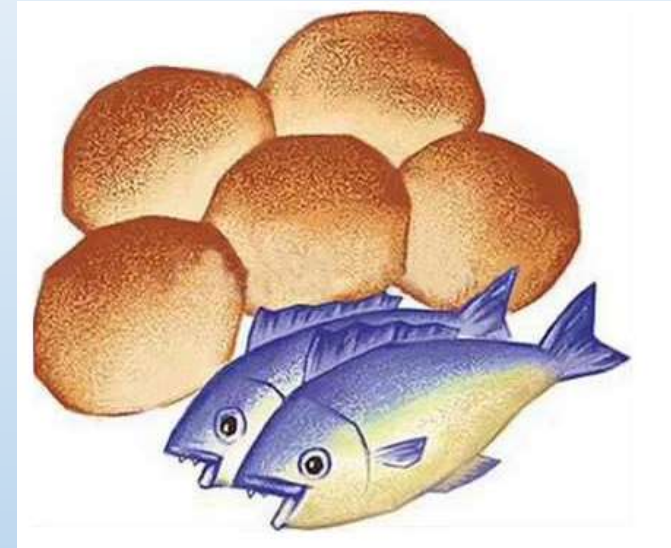
Mitä on mystisismi?

- **Mystisismi** on ajatussuunta, jonka mukaan olevaisen ydin on mystinen eli salaperäinen.
- Se on käsitettävissä vain sisäisen oivalluksen eli **intuition avulla** – ei kirjoista lukemalla.

Mitä ovat mysteerit?

- **Mysteerit** ovat mystiikan verhoamia salaisuuksia.
- Uskonnoissa mysteeri voi olla puettu **legendan** tai **vertauskuvan** muotoon.
- Mysteerin kokeminen tuottaa pyhyyden tunteen.
- Mysteerin avautuminen koetaan riemullisena ja palkitsevana oivalluksen tunteena.

5 leipää ja 2 kalaa?

Jos mysteerejä yrittää ratkoa **järjen** avulla, seurauksena voi olla useita erilaisia selityksiä.

Jos mysteerejä ratkoo **sisäisellä intuitiolla**, tuloksena voi olla yksi henkilökohtaisesti toimiva selitys, joka kuitenkin voi olla eri kuin kirjoittaja on tarkoittanut.

Jos **mysteerin avain on esoteerinen**, sen kykenee ratkaisemaan vain tähän esoteeriseen salaisuuteen vihitty.

Esim. Egyptin hieroglyfeissä **leipä tarkoittaa Totuutta** ja juutalaisessa mystiikassa **Isää**.

Leivän symboliikka?

*"Opetuslapset olivat unohtaneet varata leipää mukaansa. Heillä oli veneessä **yksi ainoa leipä**.*

He puhelivat keskenään siitä, ettei heillä ollut leipää.

Jeesus huomasi sen ja sanoi: "Miksi te puhutte siitä, ettei teillä ole leipää? Ettekö vieläkään ymmärrä, ettekö käsitä? Onko teidän sydämenne paatunut?"

Onhan teillä silmät, ettekö te näe? Onhan teillä korvat, ettekö kuule?"

*Ja ettekö muista: kun jaoin ne **viisi leipää viidelle tuhannelle** ihmiselle, kuinka monta täyttä korillista te keräsitte palasia?"*

***"Kaksitoista"**, he vastasivat.*

Jeesus sanoi heille: "Ettekö te vieläkään käsitä?"

(Mark. 8:14-21)

Leivän symboliikka?

”Opetuslapset olivat unohtaneet varata leipää mukaansa. Heillä oli veneessä yksi ainoa leipä.” (Mark. 8:14)

➤ ***Yksi ainoa Leipä on Jeesus itse.***

Leivän symboliikka?

*”Ja ettekö muista: kun jaoin ne **viisi leipää** **viidelle tuhannelle** ihmiselle, kuinka monta täyttä korillista te keräsitte palasia?”*

*”**Kaksitoista**”, he vastasivat..”* (Mark. 8:18-19)

- **12 koria, jotka täytettiin**
= Israelin 12 sukukuntaa, jotka voitiin täyttää henkisesti.

Mysteerit

- Mysteeri voi olla myös **legendanäytelmän** muodossa.
- Esim. antiikin Kreikan Eleusiin mysteerien seremonioissa esitettiin papin ja papittaren mystinen avioliitto, jossa pappi edusti Zeus-jumalaa ja papitar Demeter-jumalatarta.
- Vertauskuvallisesta avioliitosta syntynyt poika edusti uudesti syntynyttä ihmistä.

Demeter, Triptolemus and Persephone. Eleusian relief c. 440 BC.

Mysterit

- Myös esim. **gnosis** on mysteeri.
- Se antaa vastauksen vielä suurempaan mysteeriin: **Mikä on elämän tarkoitus?**
- Gnosis = **oppia tuntemaan Jumala sisimmässään**

Mystikot

- Uskonnolliset mystikot ajattelevat, että jokapäiväisten ilmiöiden takana on **syvempi ja perustavampi olemassaolon taso**.
- Tästä tasosta käytetään eri nimityksiä, kuten **jumala, äärimmäinen todellisuus, universaali läsnäolo, voima**.
- Se on mahdollista kokea henkilökohtaisesti.
- Tämä kokemus voi olla ekstaattinen ilmestys tai jumaluuden suora kokeminen tai valaistuminen.
- Usein tähän liittyy tuntemus itsen kadottamisesta ja yhteydestä kaikkeuteen, sekä tunne rauhasta, ilosta ja siunauksesta.

Mystikot

- Mystisiä kokemuksia voi tapahtua riippumatta henkilön uskonnollisuudesta.
- Tällainen kokemus voi olla yllättävä ja tapahtua täysin ennakoimattomasti.
- Mystisen kokemuksen voi aiheuttaa myös taiteellinen tai tieteellinen innoitus.
- Mystiseen kokemukseen päästäkseen mystikko voi käyttää tiettyjä menetelmiä, kuten **mietiskelyä, joogaa, askeesia, paastoa, rukousta, mantraa tai mandalaa.**

Mystikot

- Mystikko näkee maailman erilaisen 'linssin' läpi kuin muut.
- Hän voi kokea sen näkyinä, ilmestyksinä tai ennustuksina.
- Mystikko itse katsoo käsittäneensä ne täysin selvästi.
- Kuvatessaan kokemuksiaan muille, mystikko voi käyttää yksinkertaistettuja, peittäviä tai moniselitteisiä ilmaisuja, joiden merkitys jää ulkopuoliselle hämäräksi.

Kuka on mystikko?

- Kuka tahansa totuutta etsivä ja vapaasti ajatteleva voi olla mystikko.
- Ollessaan jonkin uskonnollisen järjestön tai sääntökunnan jäsen, mystikko yleensä joutuu ylittämään uskontoonsa kuuluvat tavanomaiset dogmit ja rituaalit, ja käyttää yksilöllisempää lähestymistapaa.
- Tämän vuoksi eri uskontojen mystiset suuntaukset ovat usein olleet vapaamielisten ihmisten suosiossa ja kunnioituksen kohteena. Joskus myös vainojen kohteena.

Kristillinen mystiikka

Kristillinen mystiikka

- Kristillinen mystiikka on kirkoissa, luostareissa, seurakunnissa tai itsenäisesti harjoitettua uskonnollista toimintaa, jossa **henkilö pyrkii suoraan yhteyteen Jumalan kanssa.**
- Mystiikka liittyy uskon, hengellisyyden tai rukoilemisen kehittämiseen.
- Mystikot puhuvat ”Jumalassa rukoilemisesta” tai ”Jumalaan uppoamisesta”.
- Heidän mukaansa Pyhän Hengen vuodattama tieto **sytyttää ihmiseen rakastavan liekin.**

Kristillinen mystiikka

- Mystisissä kokemuksissa uskova on kokenut erityistä läheisyyttä Jumalan kanssa.
- Jumala koetaan joskus myös **hurmostilassa**.
- Mystinen tieto on kristillisessä perinteessä Pyhän Hengen lahjaa, ja sitä saadaan rakkauden tunteen kautta.
- Mystiikka voidaan määritellä myös Jumalan rakastamiseksi ja tämän vuoksi **osa naismystikoista on jopa nimittänyt Kristusta aviopuolisokseen**.

Kristillinen mystiikka 100-300 -luvulla

- Ensimmäisillä vuosisadoilla kristinuskon syntymän jälkeen lukuisilla kristityillä esiintyy mystisiä kokemuksia.
- Esim. Apostolien teoissa kuvataan Paavalin kokemusta, jossa hän kuulee Kristuksen puhuvan hänelle sokaisevasta valosta.
- Mystisiä uskonnollisia kokemuksia esiintyi myös kristillisillä marttyyreillä ja askeeteilla
  - Perpetua (200-luvulla)
  - Antonios Suuri (251–356)
  - Pakomios (296–346)
  - Pyhä Makrina (327–379)

Augustinus (354–430)

- Aurelius Augustinus syntyi Numidiassa (nyk. Algeriassa)
- Hän etsi omaa uskoaan, kunnes kuunteli Milanossa kirkkoisä Ambrosiuksen saarnoja, joissa häntä viehätti vertauskuvallinen raamatuntulkinta.
- Hän tutustui myös uusplatonilaiseen filosofiaan Plotinoksen teosten kautta.
- 32-vuotiaana hän kävi läpi henkilökohtaisen kriisin luettuaan Pyhän Antonioksen elämäkertaa.
- Sen seurauksena hän päätti lopulta kääntyä katoliseen kristinuskoon 387.

Augustinus (354–430)

- Augustinus vihittiin papiksi vuonna 391.
- Vuonna 395 hänestä tehtiin Hippon piispa, jota virkaa hän hoiti kuolemaansa saakka.
- Hänestä tuli tunnettu saarnaaja, jolta on tallella yli 350 saarnaa.
- Augustinuksen filosofia perustui ennen kaikkea Platonin kirjoituksiin.

Augustinus

Totuutta pitää etsiä ihmisen sisältä:

”Älä mene ulkopuolellesi, vaan palaa itseesi. Totuus asuu ihmisen sisällä, ja jos havaitset luontosi muuttuvaksi, nouse yläpuolellesi. Mutta muista noustessasi, että nostat itsesi järkisielusi yläpuolelle.

Pyri siis tavoittamaan paikka, jossa järjen tosi valo sytytetään.

Sillä mihin jokainen hyvä järkensä käyttäjä pyrkisi, ellei totuuteen?”

Augustinus

- Augustinuksen mukaan hyvä elämä tarkoittaa **pyhitettyä elämää, jossa ruumiin tarpeita on hillittävä.**
- Kaikki ihmiset tuntevat totuuden, joka on Kristus, Jumalan Sana.
- Kääntymällä ulkoisesta maailmasta askeettisen elämän kautta sielun sisälle **ihminen löytää itsestään sisäisen opettajan, joka on Kristus-Logos** (kr. logos = 'sana'), yksi Kolmiyhteisen Jumalan persoonista, joka jatkuvasti pitää maailman olemassa.

Augustinuksen illuminaatio-teoria

Augustinuksen tietoteoria oli platonilainen:

- Kaikki tietäminen ja ajattelu perustuu näkymättömiin ideoihin, jotka voidaan tuntea vain Logokselta (Jumalalta) tulevan valaisun kautta.
- Kaiken inhimillisen tiedon lähtökohtana ovat Jumalalla olevat ideat.
- Tieto ideoista tulee ihmiseen Jumalalta **"illuminaation" eli valaistumisen kautta** valon kaltaisesti.

Vertauskuvallinen raamatuntulkinta

- Augustinus omaksui Cicerolta ajatuksen, jonka mukaan tosi viisaus saavutetaan laaja-alaisella filosofisella ja tieteellisellä työllä.
- Hän katsoi, että **Raamatun tekstiä ei pidä tulkita kirjaimellisesti**, mikäli se on ristiriidassa tieteen ja Jumalan antaman ihmisjärjen kanssa.
- Raamattu ei opeta kuinka taivas on tehty, vaan miten sinne pääsee.

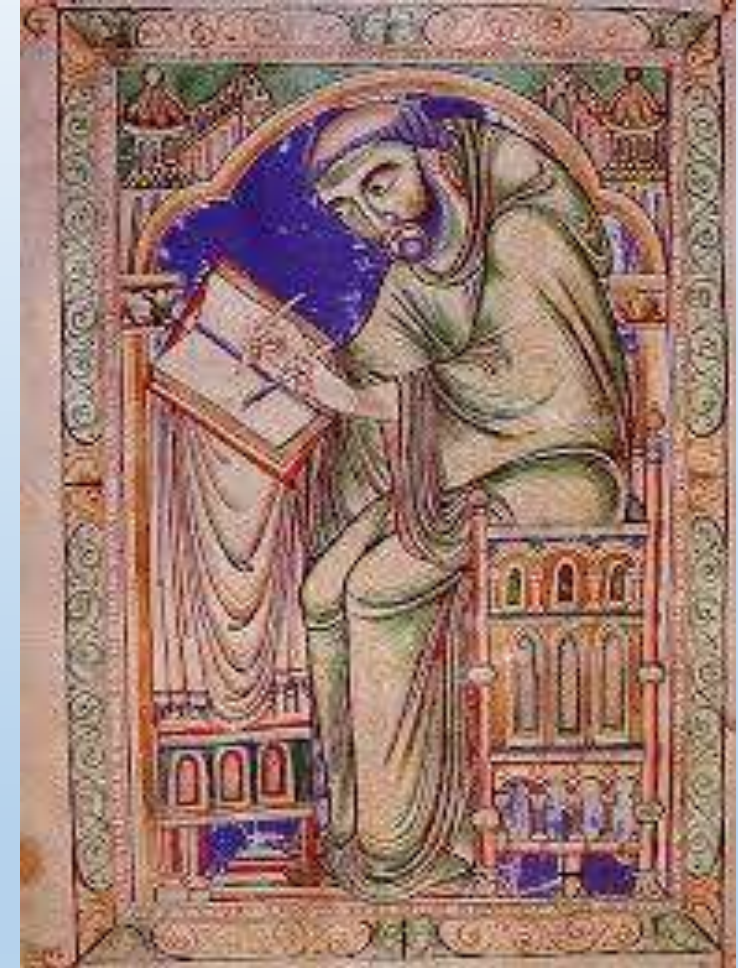
Kristillinen mystiikka 500-900 -luvulla

- **Paavi Gregorius I:n** (540-604) merkitys keskiaikaisen mystiikan kannalta oli tärkeä.
- Hänen mukaan mietiskely edellyttää hiljaisuutta ja vetäytymistä yksinäiseen rukoilemiseen.
- Luostarielämä oli hänelle hengellisen elämän perusmalli.
- Gregoriuksen mukaan hengellinen täyttymys oli täydellisesti mahdollinen vasta tuonpuoleisessa, mutta tässäkin elämässä unio eli mystinen kokemus Jumalan läsnäolosta on mahdollinen.

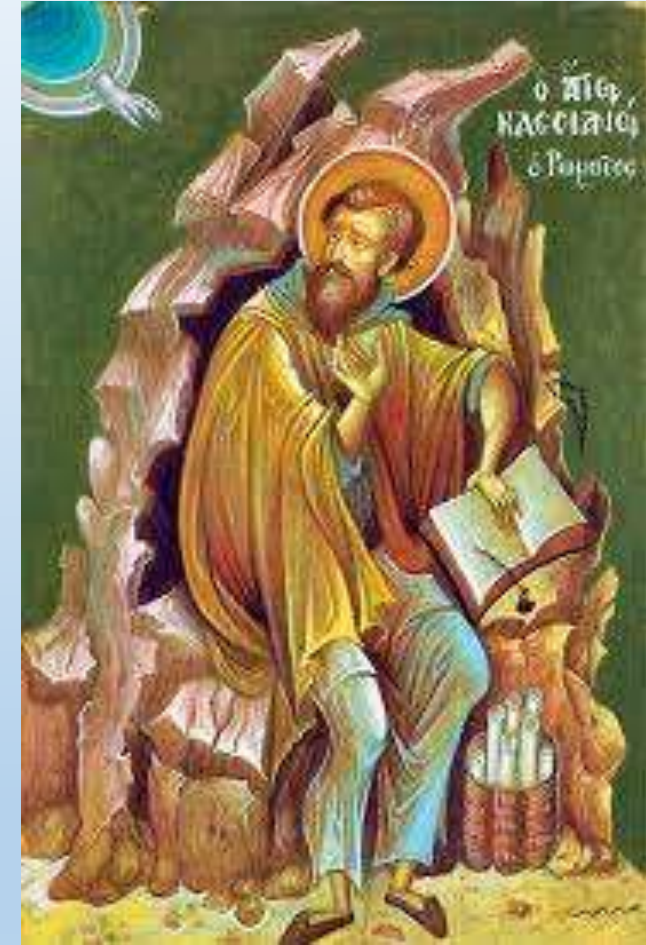
Mystiikka luostareissa 1000-luvulla

- Keskiajalla mystiikan harjoittaminen oli lähes täysin sidottua luostareihin aina 1200-luvulle asti, jolloin yliopistot aloittivat toimintansa Euroopassa.
- Varhaiskeskiajan luostarielämän ihanteet kuten kuuliaisuus, köyhyys, selibaatti, rukoulu ja Raamatun tutkiminen, olivat mystiikan kehityksen kannalta lähes välttämättömiä.
- Yleinen ajattelutapa oli, ettei hengellinen kehitys päässyt luostarin ulkopuolella edes alkuun.

Mystiikka 1200-luvulla

- 1200-luvulla mystiikan harjoitus sai yhä uusia muotoja yliopistojen teologisissa tiedekunnissa, vaeltelevia kerjäläisveljien, erakkoliikkeiden, saarnaajien ja erityisesti naisten keskuudessa.
- Maallikkohurskaus oli mystiikan kannalta merkittävää, kuten Hildegard Bingeniläinen ja fransiskaanien kerjäläisveljistö osoittavat.
- Mystiikka nähtiin eheytyksenä alkuperäiseen ihmiskuvaan ja yhteytenä Jumalaan.
- Vertauskuvallisen Vanhan testamentin tulkinnan nähtiin edistävän uskonnollista kasvua.

Hildegard Bingeniläinen (1098–1179)

- Hildegard Bingeniläinen oli saksalainen abbedissa, kirjailija, mystikko ja kirkkomusiikin säveltäjä.
- Hildegard oli pienestä pitäen nähnyt näkyjä, mutta ei ollut uskaltanut kertoa niistä, koska samanlaisia kokemuksia ei ollut muilla.
- Hän sävelsi ja sanoitti kymmeniä hengellisiä teoksia.
- Lisäksi hän kirjoitti kolme kirjaa, joissa selosti näkyjään.

Franciscus Assisilainen (1182–1226)

- Franciscus oli rikkaan kangaskauppiiaan poika italialaisesta Assisin kaupungista.
- 26-vuotiaana hän tunsu Jumalan antaneen hänelle tehtävän kultuaan evankeliumissa Jeesuksen sanat opetuslapsilleen:
"Älkää ottako matkalle mukaanne mitään – ei sauvaakaan, ei laukkua, ei leipää eikä rahaa. Älkää ottako toista paitaakaan." (Luuk 9:3)
- Tämän kuultuaan Franciscus heitti pois sauvansa ja kukkaronsa ja ryhtyi saarnaamaan.

Franciscus Assisilainen (1182–1226)

- Franciscus perusti fransiskaanisen veljeskunnan.
- Franciscus laati veljeskunnalle henkilökohtaista ja yhteisöllistä köyhyyttä edellyttävän säännön (köyhyyslupaus).
- Noudattaen Raamatun lähetyskäskyä Franciscus lähti ristiretkeläisten mukaan vierailen 1219–1220 Egyptissä, Syyriassa ja Pyhällä Maalla.

Franciscus Assisilainen (1182–1226)

- Franciscus kirjoitti kymmeniä kirjoja, joista suurin osa on säilynyt meidän päiviimme ja osa myös suomennettu.
- Hänestä on myös runsaasti muiden kirjoittamia elämäkertoja sekä kuvauksia hänen toiminnastaan ja ihmeistään.

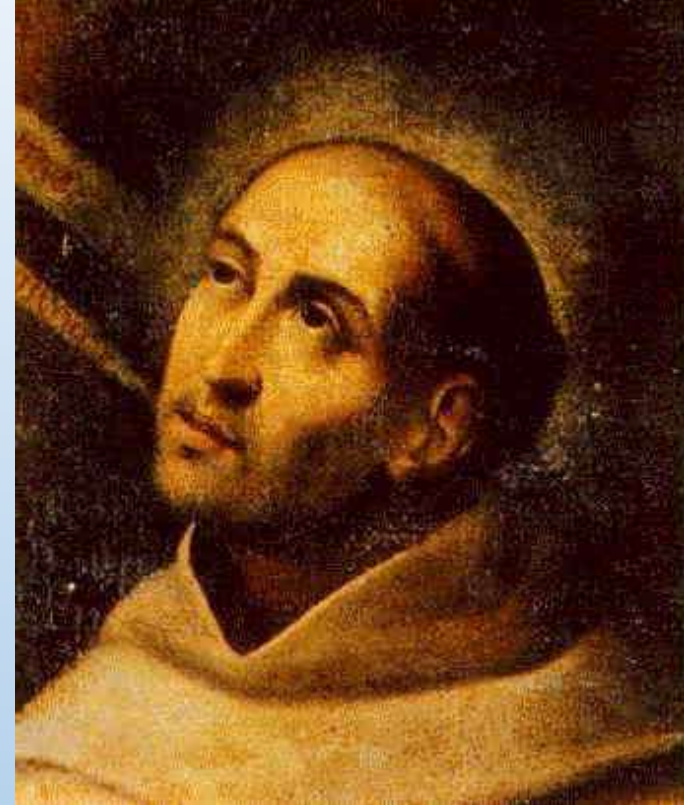
Tuomas Akvinolainen (1224–1275)

- Kristillisessä mystiikassa pyritään jumalyhteyteen eli **unioon** kontemplaation (mietiskelyn) kautta.
- Kristitty mystikko Tuomas Akvinolainen kutsui yhteyttä **kokemukselliseksi tiedoksi Jumalasta**.
- Katolilaisuudessa mystinen kokemus nähdään yleensä askeettisuuteen liittyvänä jumalallisena ilmoituksena.

Ristin Johannes (1542-1591)

- Ristin Johanneksen mukaan mystikon rukoilu kehittyy itsekkäästä rukoilemisesta mietiskelevään ja lopulta epäitsekkääseen ja sanattomaan rukoukseen.
- Ristin Johannes sanoi "pimeäksi yöksi" vaihetta, jossa mystikko on luopunut kaikesta, ja häntä seuraa lohduttomuus ja halu kääntyä etsijän polultaan takaisin.
- Kaiken hylkääminen mahdollistaa kuitenkin hänen mukaansa muutoksen, jossa pimeys muuttuu hengellisen täyttymyksen tilaksi.

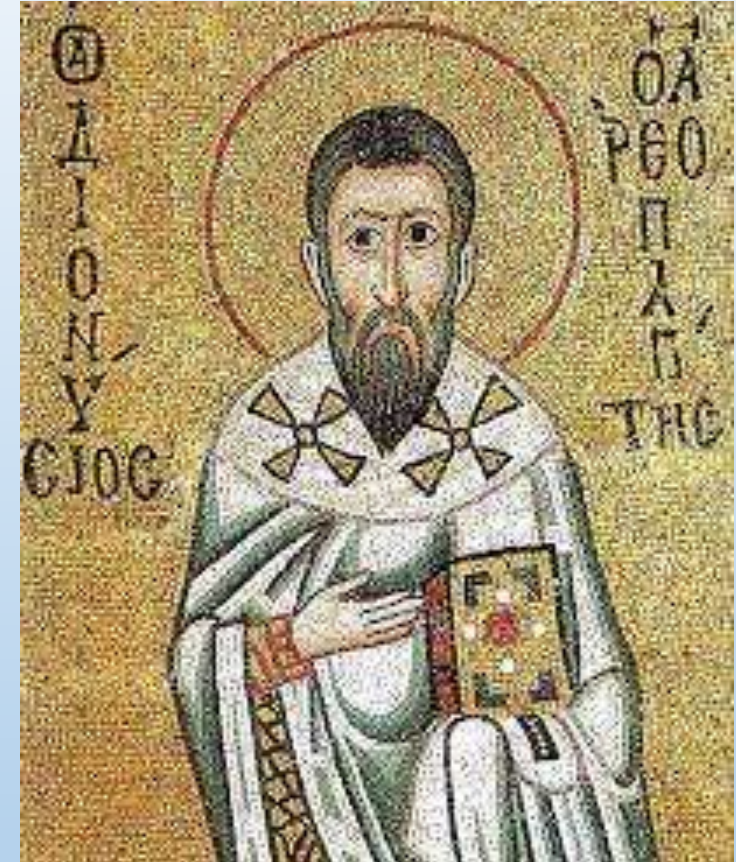
Mystiikka ortodoksikirkossa

- Ortodoksikirkon perinteessä ei ole koskaan vedetty rajaa mystiikan ja teologian välille eikä jumalallisten mysteerien henkilökohtaisen kokemisen ja kirkon hyväksymän dogmin välille.
- **Mystiikkaa ja henkilökohtaista yhteyttä Jumalaan pidetään tärkeänä.**
- Ikoneja pidetään mystisinä "ikkunoina taivaaseen" ja ne ovat osa uskonnonharjoitusta.
- Ortodoksikirkossa arvostetaan 400-luvun mystikon **Dionysios Areopagitan** sekä paavi **Gregorius I:n** (540-604) mystisiä tulkintoja kristinuskosta.

Kristillinen mystiikka 400-luvulla

- **Dionysios Areopagita** käyttää Jumalasta ilmauksia **Hyvä, Valo ja Rakkaus**, joiden muodossa Jumala näyttäytyy ihmiselle.
- Hän selitti maailman Jumalan emanaatioksi ja sanoi kaiken palaavan takaisin Jumaluuteen.
- Paluu on mahdollista kilvoittelun ja luopumisen sekä mystisen unio-kokemuksen kautta jo tässä maailmassa kolmessa vaiheessa:
  - 1) puhdistautuminen (lat. purgatio)
  - 2) tiedon sisäistyminen eli valaistuminen (lat. illuminatio)
  - 3) Jumalaan yhtyminen (lat. unio)

Kristillinen mystiikka 500-900 -luvulla

- **Paavi Gregorius I (540-604)** merkitys keskiaikaisen mystiikan kannalta oli tärkeä.
- Hänen mukaan mietiskely edellyttää hiljaisuutta ja vetäytymistä yksinäiseen rukoilemiseen.
- Luostarielämä oli hänelle hengellisen elämän perusmalli.
- Gregoriuksen mukaan hengellinen täyttymys oli täydellisesti mahdollinen vasta tuonpuoleisessa, mutta tässäkin elämässä unio eli mystinen kokemus Jumalan läsnäolosta on mahdollinen.

Mystiikka ortodoksikirkossa

- Ortodoksikirkon perinteessä **Jumalaa kutsutaan Valoksi.**
- Gnosista pidetään jumalallisen tietoisuuden ylimpänä asteena, luomattoman Valon kokemisena, itsensä kokeminen Valona:
- ***"Sinun valkeudessasi me valkeuden näemme".***
- Jumalallisen Valon sanotaan valaisevan ihmisen ymmärrystä mietiskelyn kautta.

Protestanttinen mystiikka

- Reformaatiota seurannut **puhdasoppisuuden aika** oli protestantisilla alueilla tuhoisaa keskiaikaisen luostarimystiikan kannalta. Luostarit lakkautettiin.
- Mystiikan harjoittamista ei nähty 1500 -luvun protestanttisuudessa tarpeellisena, koska vallalla oli **"yksin uskosta, yksin armosta"** vanhurskauttamisperiaate.
- Kuitenkin 1500-luvulla protestanttistakin mystiikkaa harjoitettiin:
  - Valentin Weigel (1553-1588)
  - Johannes Arndt (1555-1621)
  - Jakob Böhme (1575-1624)

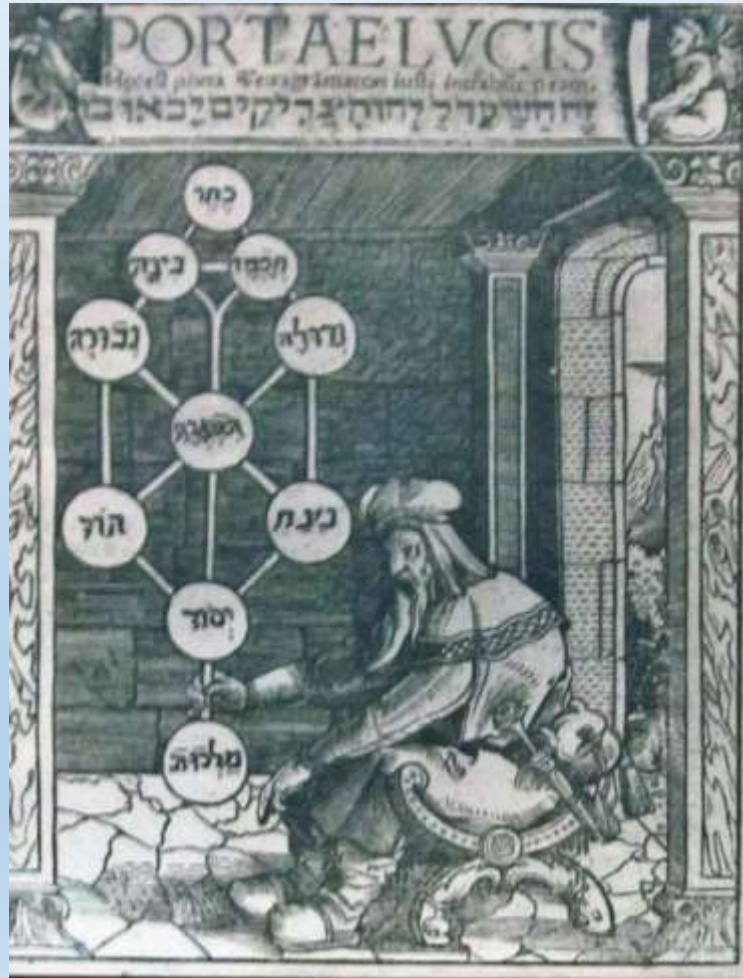

Juutalainen mystiikka

– Kabbala –

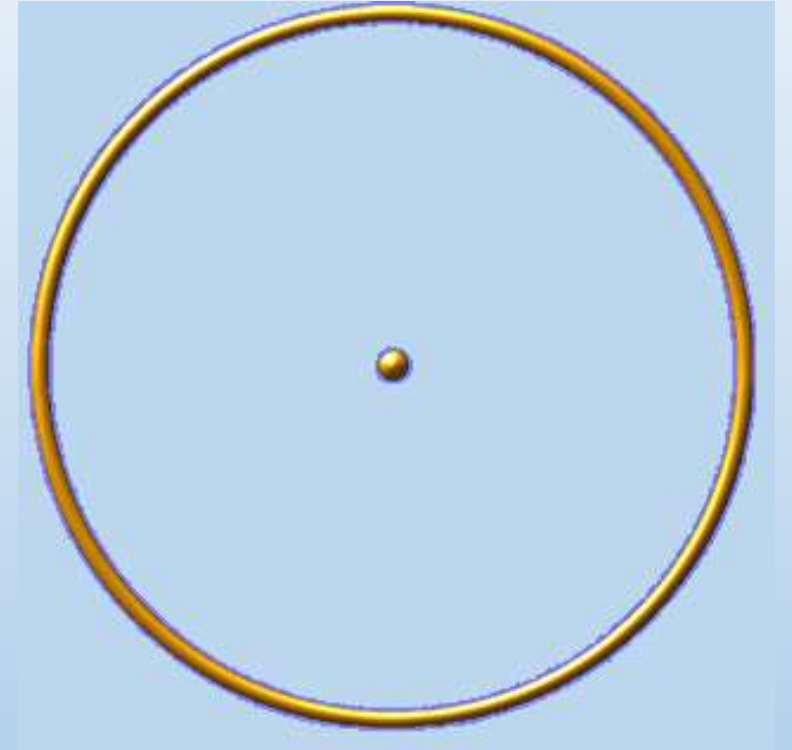

Kabbala = Valon portti

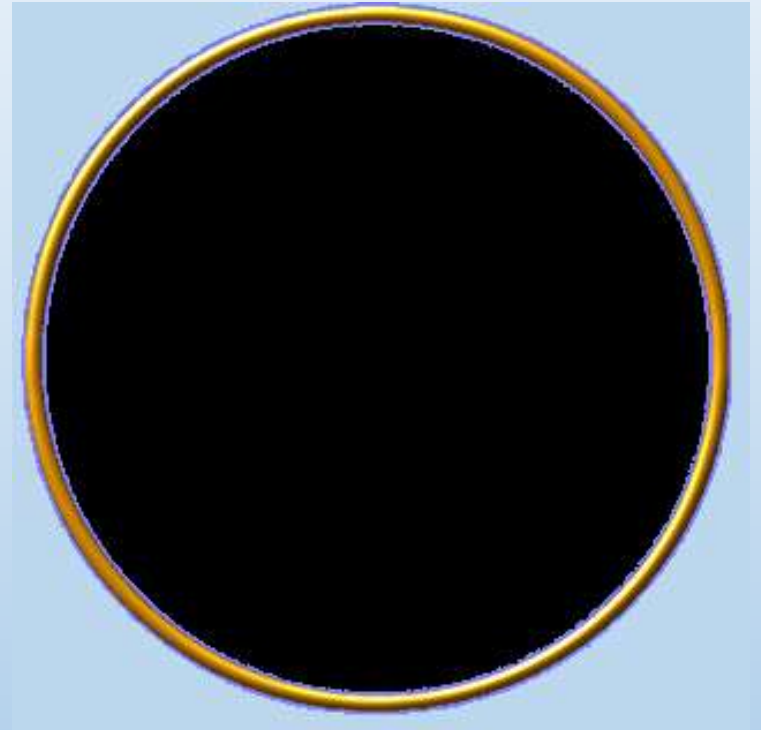
Älykäs Valo kabbalassa

- Kabbalistit uskoivat, että ennen maailman luomista kaikki tila oli täynnä loputonta **älykästä Valoa**, joka kutsutaan nimellä **"Ain Sof"** ("Ääretön").
- Se tarkoittaa Jumalan tilaa ennen itsensä ilmentämistä.
- Tämä vertautuu gnostilaisuuden käsitteeseen **"Kaikkeuden mieli"**.

Kabbalan kosmogonia

Älykäs Valo ("Ain Sof" - "Ääretön")
vetäytyi yhtäkkiä keskipisteestä
reunoille jättäen keskelle pohjattoman
pimeyden.

Kabbalan kosmogonia

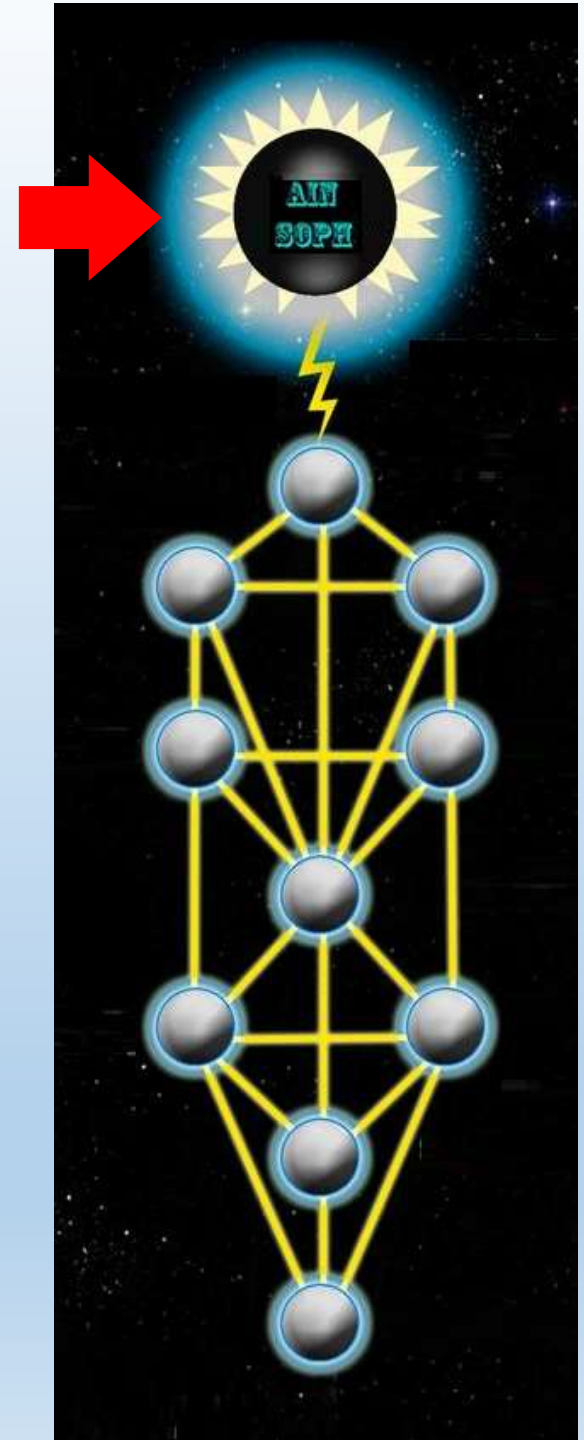
Sitten Älykäs Valo vuodatti itsestään pimeyteen maailmankaikkeuden, jonka ensimmäinen jumalallisen energian ilmentymä oli **Adam Kadmon** – kaikkien tulevien sielujen alkulähde (maailmansielu).

Elämänpuu

Elämänpuu on keskeisin kabbalan mysteereistä.

Se saa voimansa **Äärettömästä, Älykkästä Valosta** (Ain Sof)

Elämänpuu

Elämänpuu kuvaa Jumalasta virtaavien voimien tasapainoa

➤ maailmankaikkeudessa

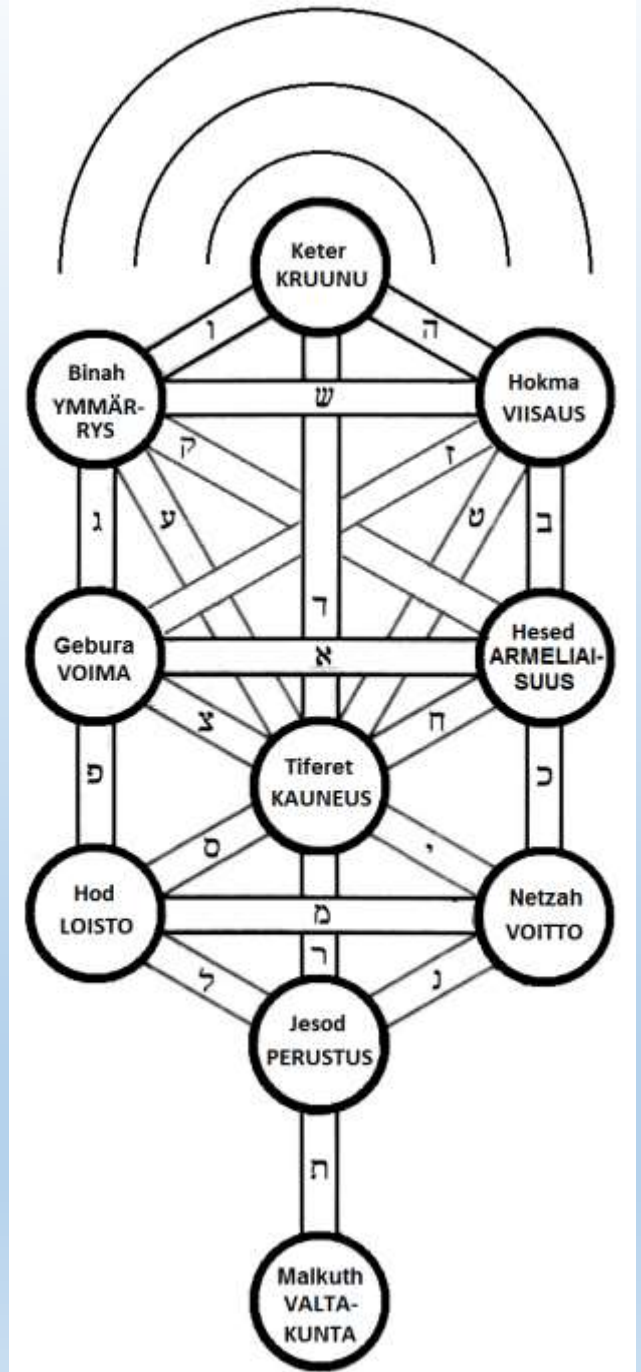
ja

➤ täydellisessä ihmisessä

Elämänpuu

Koostuu kymmenestä sefirasta ja niitä yhdistävistä 22 polusta

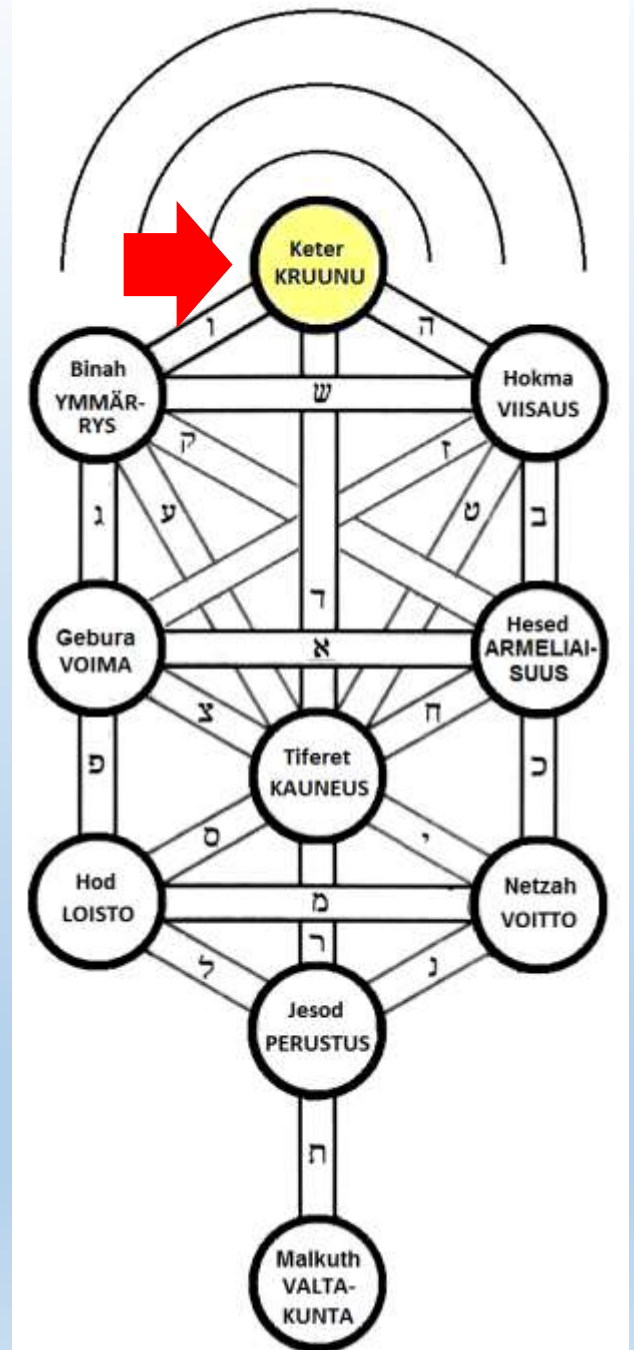
Elämänpuun ”Kruunu”

Elämänpuun ylin sefira eli ”Kruunu” edustaa

- jumalallista tahtoa ja
- luomistyön suunnitelmaa

Sitä on kutsuttu nimillä

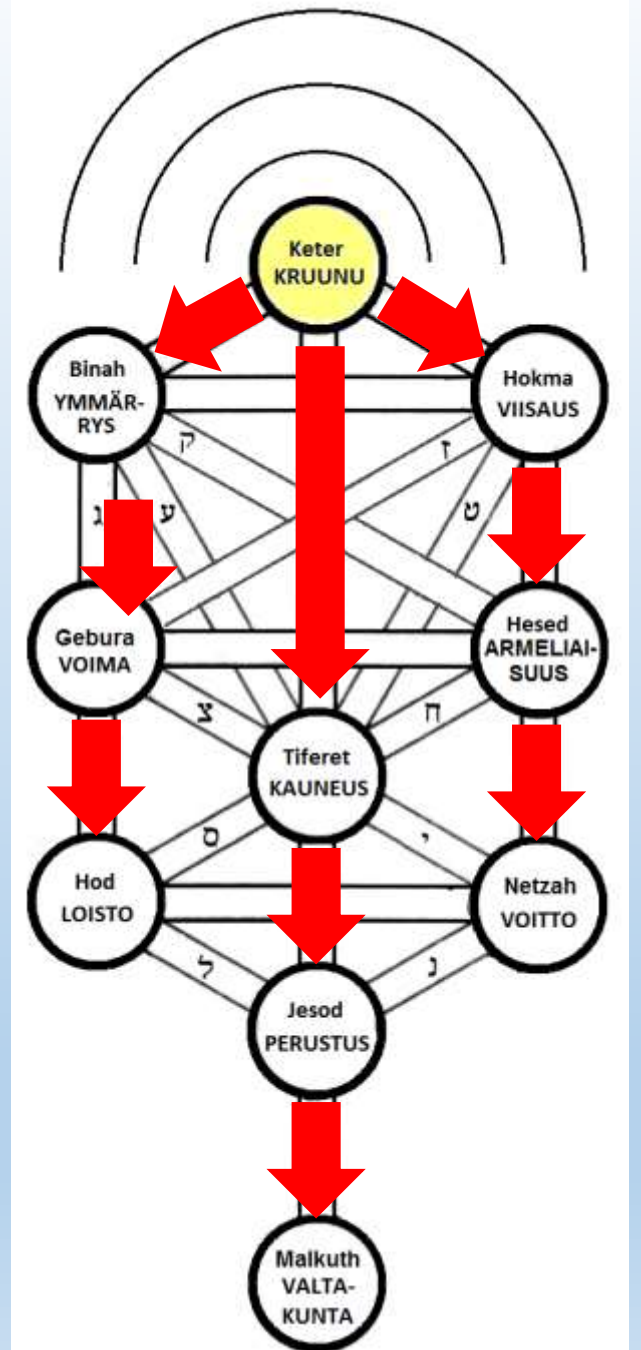
- *Adam Kadmon* ja
- *Valo*

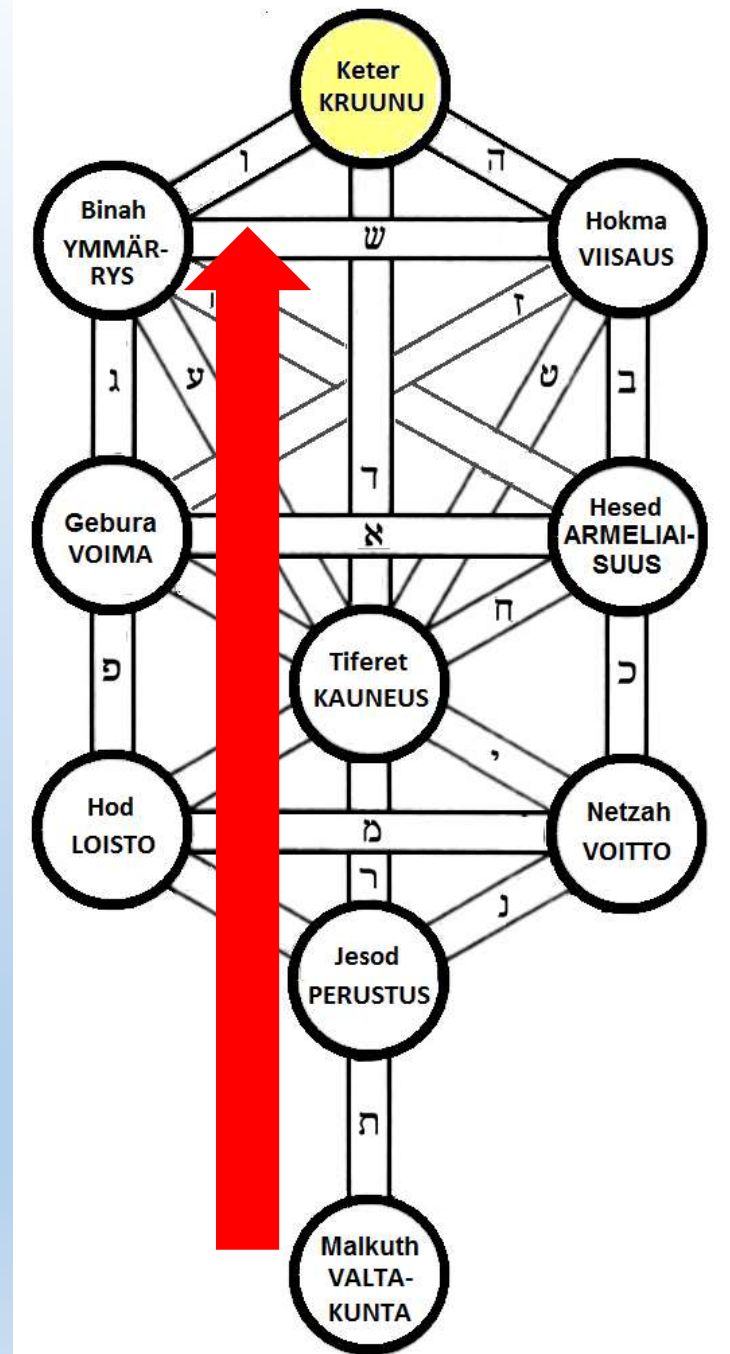
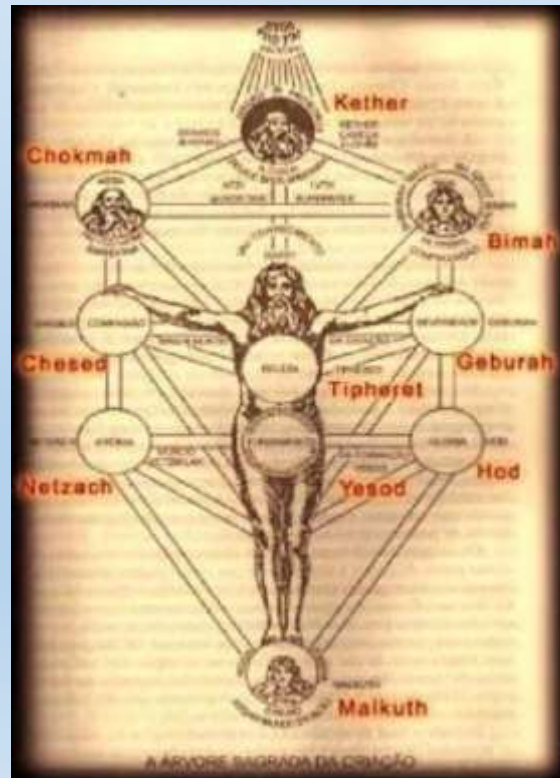
Kabbalan makrokosmos

Korkeimman Jumalan tahdosta ”Kruunusta”
virtasi alaspäin kaikki luotu

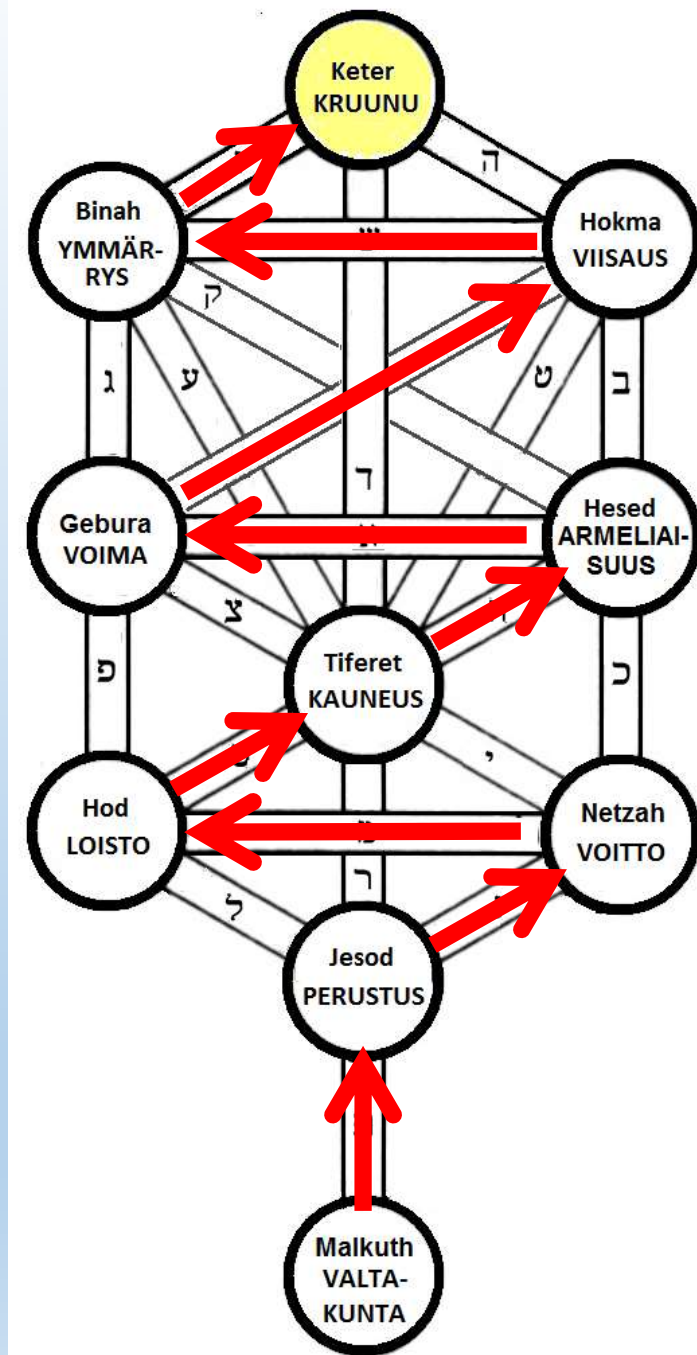
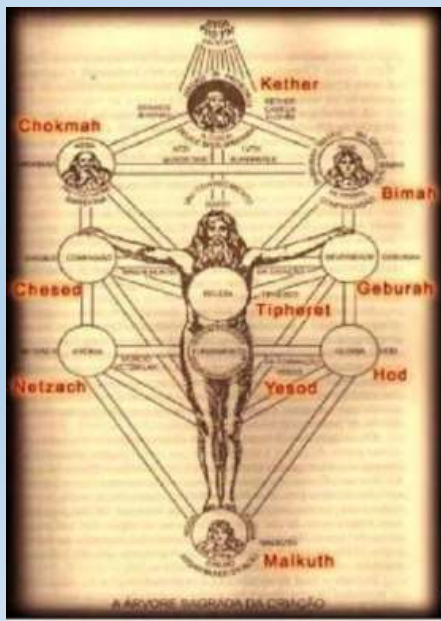
Kabbalan mikrokosmos

Alhaalta ylöspäin luettaessa Elämänpuu kuvaa myös ihmisen henkistä kehitystä.

Kabbalan mikrokosmos

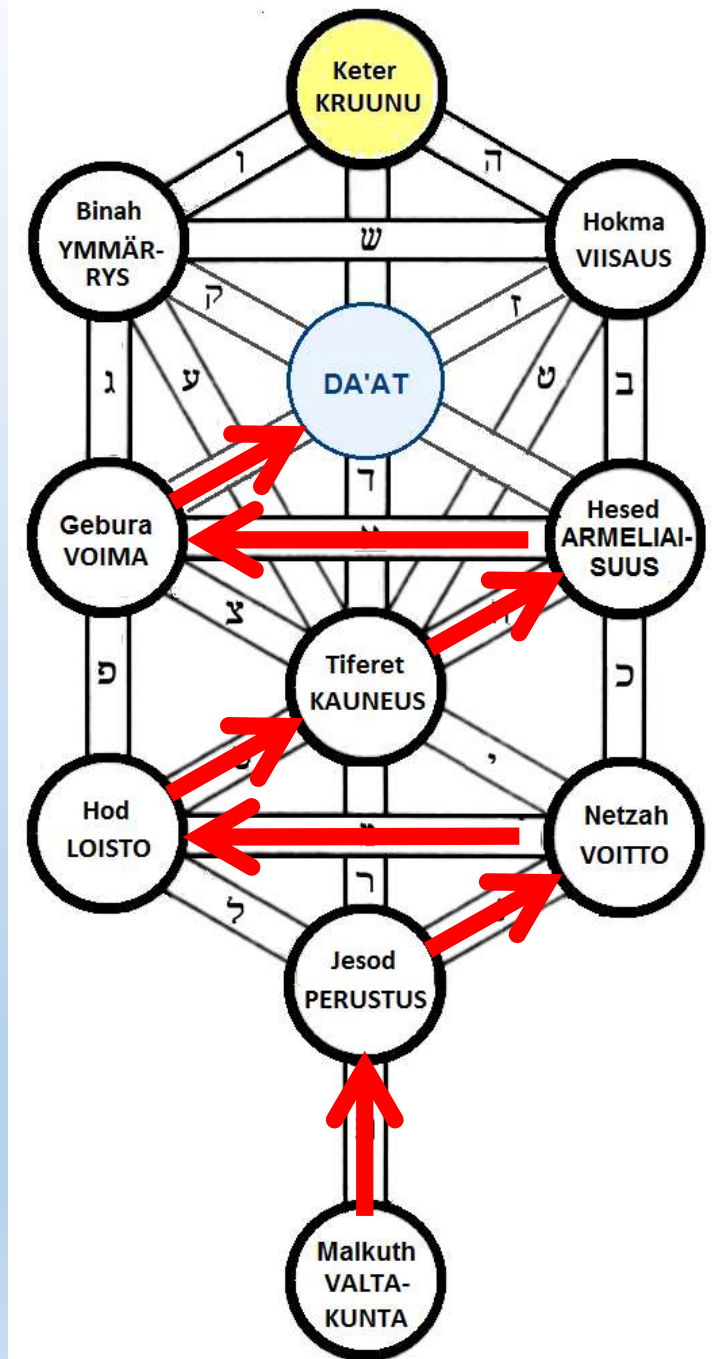
- Sefiroiden yhdysviivat ovat viisauteen ja Jumalan ymmärtämiseen johtavia polkuja.
- Lopullinen päämäärä on ”Kruunu”
  - puhdas tietoisuus ja täydellistyminen Jumalan kaltaiseksi.

Gnosis kabbalassa

Usein Elämänpuussa kuvataan tietoisuutta Jumalasta erillisenä sefirana = **Da'at**

Da'at vastaa **gnosista** ja tarkoittaa sielun saavuttamaa tietoa ja tietoisuutta (ennen lopullisen Viisauden ja Ymmärryksen saavuttamista).

Kirjallinen kabbala

- Kabbalistit ovat kuvanneet maailmaa myös kirjainten ja numerojen avulla.
- Kirjallisen kabbalan tunnetuin metodi on gematria, josta käytetään myös nimityksiä lukumystiikka, lukusymboliikka ja numerologia.
- Gematria perustuu siihen, että kaikilla hepreankielen kirjainmerkeillä on lukuarvot, joita yhteen laskemalla, vähentämällä, kertomalla tai muilla tavoin käsittelemällä yritetään löytää salattuja merkityksiä ja yhteyksiä Tooran nimille ja teksteille.

Kirjain	Nimi	Lukuarvo
א	Alef	1
ב	Beit	2
ג	Gimel	3
ד	Dalet	4
ה	He	5
ו	Vav	6
ז	Zajin	7
ח	Chet	8
ט	Tet	9
י	Jod	10

Kirjallinen kabbala

- Jumalan nimen toinen ja neljäs kirjain on **ה (he)**, joka on heprean aakkosten viides kirjain ja lukuarvoltaan siis viisi.
- Kabbalistit sanovat, että **kirjain ה (he) edustaa Jumalan hengitystä eli ilmoitusta sekä valoa.**
- Raamatun luomiskertomuksessa ensimmäisen luomispäivän kohdalla sana **Valo esiintyy viisi kertaa.**
- Kabbalistien mukaan tämä valon esiintyminen tekstissä juuri viisi kertaa ei ole sattumaa, vaan luomiskertomuksen kirjoittajien piilottama viesti.

Mysteeriuskonnot

Mysteeriuskonnnot

- Mysteeriuskonnoksi kutsutaan uskontoa, jonka keskeinen sisältö kumpuaa ikiaikaisesta **viisausperinteestä**, ja joka muuttuu todeksi **henkilökohtaisen mystisen kokemuksen** kautta.
- Mysteeriuskonnnot korostavat ihmisen sisäisen jumaluuden löytämistä.
- Usko perustuu ihmisen sisäisenä, mystisenä kokemuksena koettuun tietoon, joka ei ole toisten ihmisten tiedon eikä pyhien kirjoitusten jäljittelyä, vaan oman kokemuksen (gnosiksen) tuottamaa.

Mysteeriuskonnot

- Vastakohtana mysteeriuskonnoille ovat **ilmoitususkonnot**, jotka perustuvat jonkun profeetan saamaan jumalalliseen ilmoitukseen (kuten juutalaisuus ja islam).
- Ilmoitususkonnoissa keskeinen rooli on pyhillä kirjoituksilla (kuten Raamattu ja Koraani).
- **Mysteeriuskonnoissa pyhillä kirjoituksilla ei ole merkittävää roolia.**
- Mysteeriuskonnoissa uskonnon syvimvät opinkappaleet paljastuvat **salaisiin opetuksiin ja vihkimysriitteihin osallistumalla.**

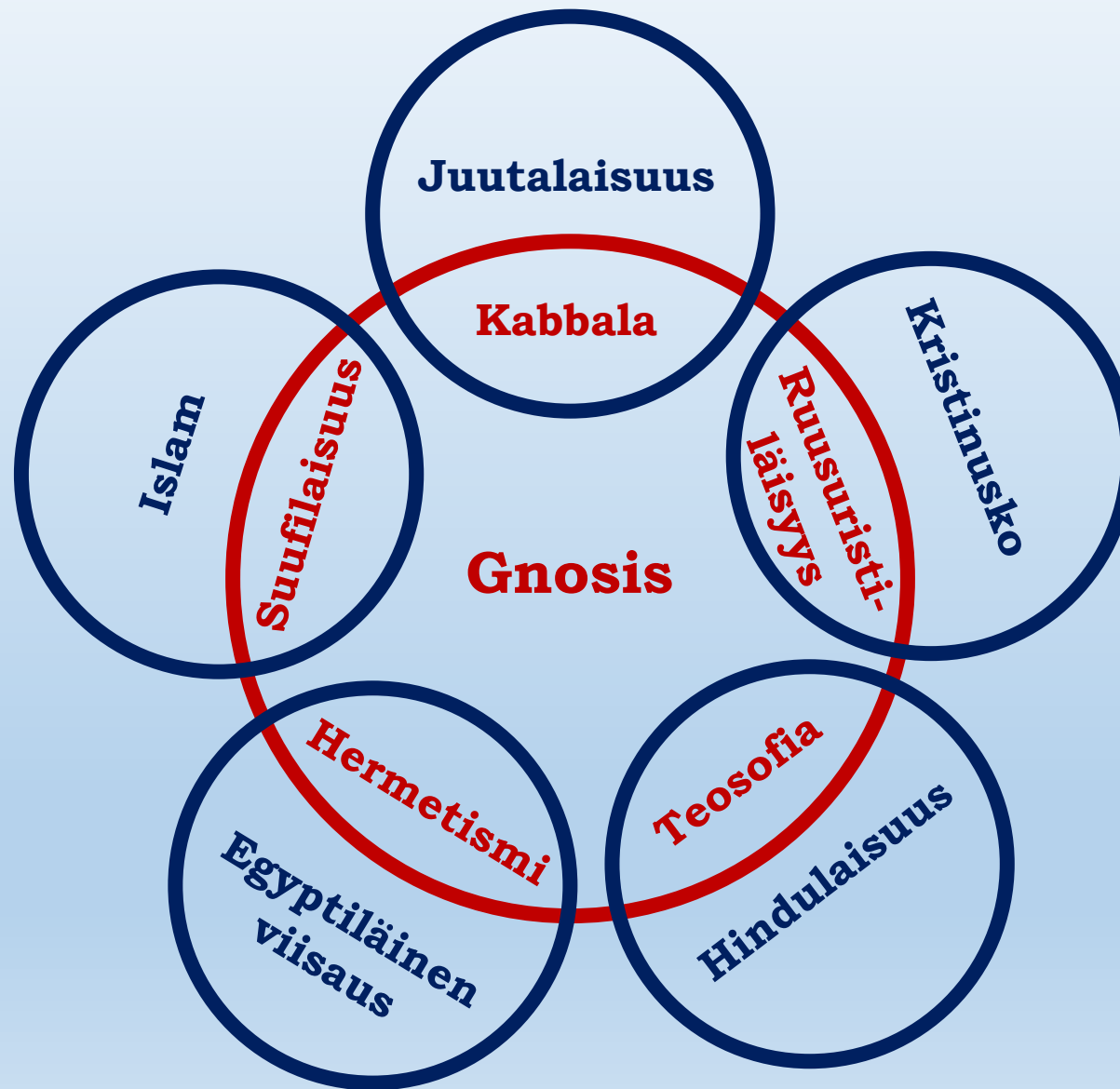

Mysteeriuskonnot

- Lähi-idän mysteeriuskonnot – kuten gnostilaisuus ja mithralaisuus – ovat saaneet Assyrian uskonnosta symboliikkaa, terminologiaa ja opinkappaleita, joita ne ovat sittemmin jalostaneet eri aikakausien olosuhteita vastaaviksi.
- Gnostilaisuus oli voimissaan 100 eaa. – 300 jaa. Ja hiipui 1300-luvulla.
- Mithran palvonnasta tuli 200-luvulla Rooman suosituin mysteeriuskonto, jota myös keisarit suosivat. Se hiipui 400-luvulla.

Gnostilaisuus mystiikan keskiössä

Gnosis

– mysterien mysteri

Gnosis

- Kreikaksi se on "**gnosis**",
- egyptiksi "**sooun**",
- assyriaksi "**mudutu**",
- sanskritiksi "**jnana**",
- arameaksi "**manda**",
- hepreaksi "**madda**",
- syyriaksi "**idata**",
- tiibetiksi "**rigpa**",
- arabiaksi "**marifah**" jne.

Suomenkielessä sille ei löydy sanaa, vaan joudumme käyttämään kiertoilmaisuja, kuten

- "**sisäinen tietoisuus**" tai
- "**pyhä tietoisuus**"

Gnosis

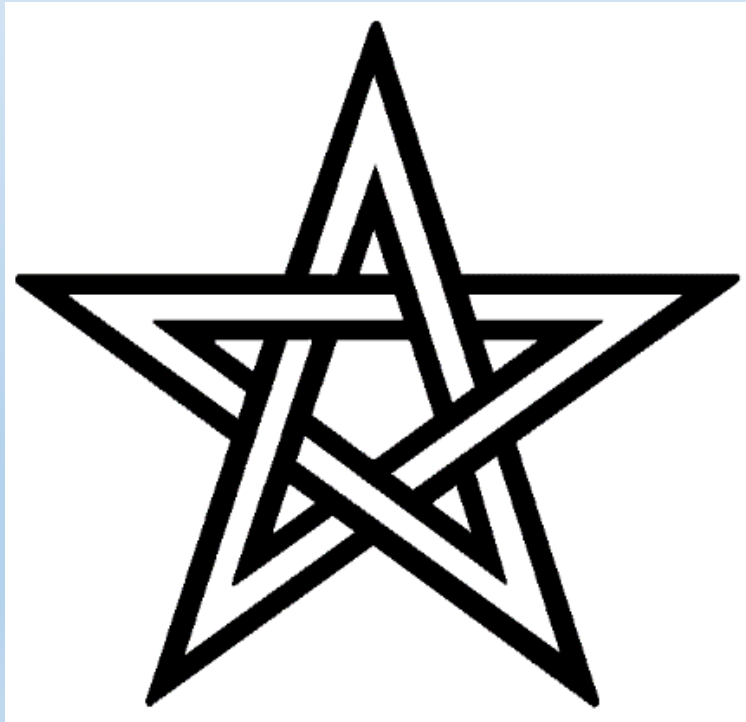
- Puhdasta tiedostamista
- Vapauttavaa tietoisuutta
- Välitöntä pyhää tietoa
- Sen ydin on Itsen tunteminen
- Se löytyy ihmisen sisimmästä.

Valo

**Gnostilaisuuden keskeisin
henkinen symboli ja
mysteeri**

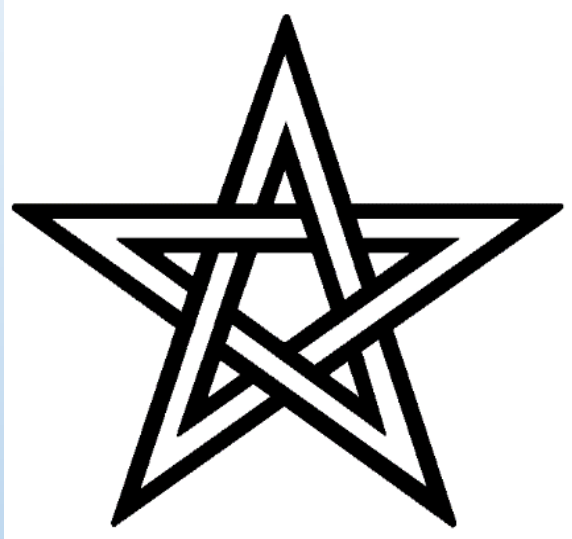
- **sitä ei määritellä missään**
  - **se on kaiken alku**
  - **se on kaiken päämäärä**
- **me olemme Valon lapsia**

**Pentagrammi on
gnostilaisuuden keskeisin
fyysinen symboli**

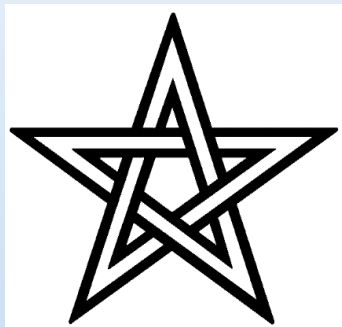

Pentagrammi

Viisisakarainen tähti, viisikanta eli *pentagrammi* on ikivanha symbolikuvio, jota muinaiset sumerit käyttivät jo yli 3000 vuotta ennen ajanlaskumme alkua maailmankaikkeuden vertauskuvana. Sen on myös ajateltu suojelevan kaikelta pahalta.

Pentagrammi

Pythagoras antoi pentagrammille tiettyjä mystisiä merkityksiä, jotka tulivat osaksi gnostilaista hengenperintöä ja siirtyivät sittemmin myös hermetismiin ja ruusuristiläisyyteen.

Pentagrammia pidettiin viiden antiikin aikana tunnetun elementin: maa, vesi, ilma, tuli ja eetteri vertauskuvana. Se viittasi myös viiteen ihmisaistiin.

Pentagrammi

Gnostilaisessa perinteessä pentagrammi symbolisoi sitä maallista polkua, jota ihmisen tulee vaeltaa saavuttaakseen tietoisuuden sielunsa taivaallisesta alkuperästä.

Polku päättyy samaan pisteeseen, josta se alkoi.

Gnostilaisessa Riitissä pentagrammin sakaroissa olevat symbolit viittaavat Jumalaan, rakkauteen, yhteyteen, sieluun ja tekoihin.

Esoteeriset mysteerit

Mitä tarkoittaa esoteerinen?

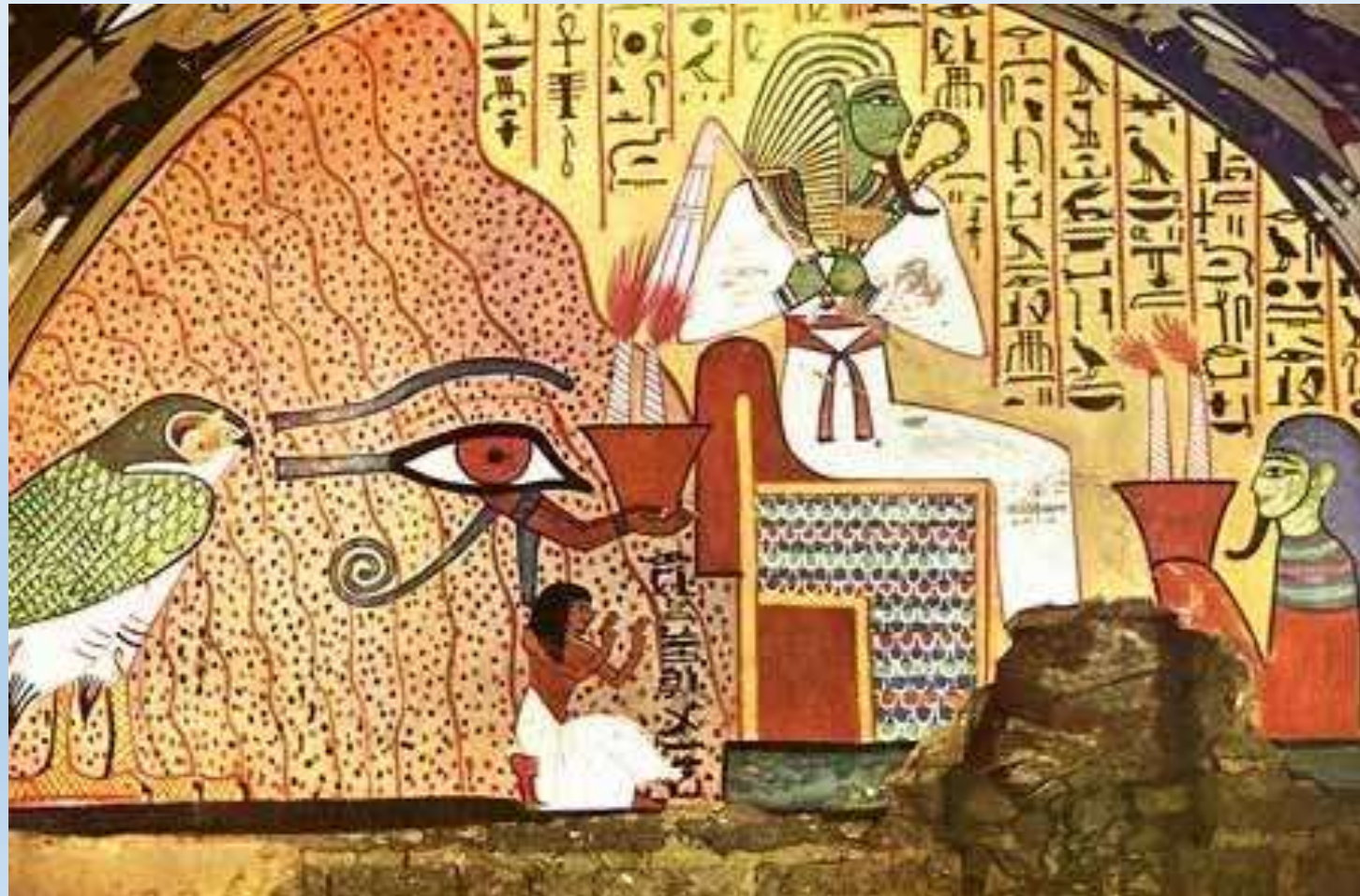
- Esoteerinen = **vain suppealle sisäpiirille tai asiaan perehtyneille tarkoitettu**
(Kr. *esoterikos* = sisäpuolella oleva, sisäinen)
- Esoteerisissä yhteisöissä opettajat opettavat salattuja tietojaan vain harvoille ja valituille, joiden tulee antaa **salassapitolupaus**

Esoteerisia henkisiä yhteisöjä

(eivät ole uskontoja vaikka sisältävät uskonnollisuutta)

- Osiriksen mysteerikultti Egyptissä n. 2500 eaa. – 600 jaa.
- Eleusiin mysteerit Kreikassa n. 1800 eaa. – 500 jaa.
- Pythagoraan filosofikoulu antiikin Kreikassa n. 500 eaa.
- Essealaisten yhteisö Qumranissa n. 100 eaa. – 200 jaa.
- Gnostilaiset yhteisöt n. 100 eaa. – 1300 jaa.
- Mithran riitti Rooman valtakunnassa n. 100 – 300 jaa.
- Hermetistiset yhteisöt Euroopassa n. 200 – 1600 jaa.
- Ruusuristiläiset yhteisöt Euroopassa 1600-luvulta alkaen
- Gnostilainen Riitti (Suomessa 2009 alkaen)

Osiris -mysteerikultti (n. 2500 eKr.)

Osiris -mysteerikultti (n. 2500 eKr.)

- Välitti salaista viisautta maailmankaikkeutta ja ihmistä koskevista lainalaisuuksista sekä astrologiasta ja pyhästä geometriasta.
- **Kultti sisälsi kolme astetta**
- Asteet annettiin pappien toimesta kolmiosaisessa käytäväkompleksissa

Osiris -mysteerikultti

1. aste

- Kokelasta kuljetettiin pimeillä käytävillä. Hänelle esitettiin kysymyksiä ja koeteltiin eri tehtävillä.

2. aste

- Aste muistutti edellistä, mutta sisälsi uusia salaisuuksia.

3. aste

- Aste huipentui draamaan, joka kuvasi Osiriksen väkivaltaista kuolemaa, ruumiin palasten yhteen kokoamista ja lopuksi ruumiin ylösnousemusta.
- Kokelas joutui esittämään Osirista ja sai kokea vertauskuvallisen kuoleman ja uudesti-syntymisen

Osiris -mysteerikultti

3. asteen loppu on kuvattu erään faraon sarkofagiin, jossa leijona nostaa ”jalopeuran käpälän” otteella kuollutta Osirista elämään

Hermetismi

Corpus Hermeticum

Corpus Hermeticum on kirjoitettu **300 eaa. ja 100 jaa. välisenä aikana**, mutta sen ajatukset juontavat alkunsa muinaisesta Egyptistä.

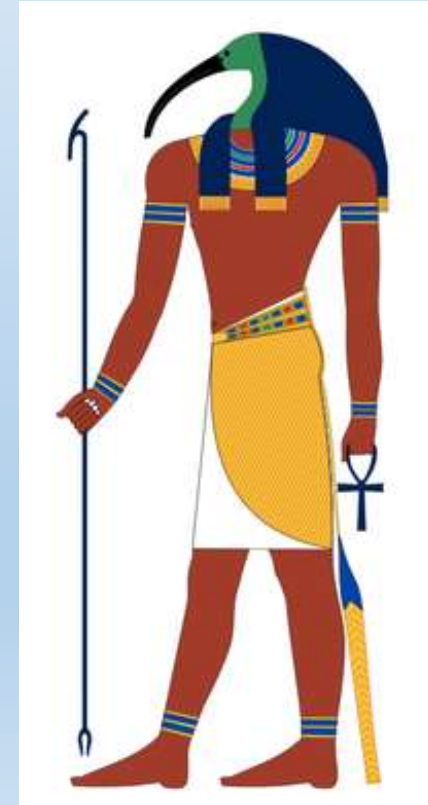
Hermetismi

- Hermetismiksi kutsutaan filosofisia ja uskonnollisia liikkeitä, jotka perustuvat ensimmäisellä ja toisella vuosisadalla syntyneeseen *Hermetica*-nimiseen kirjoituskokoelmaan sekä eräisiin muihin saman henkisiin kirjoituksiin.
- Hermetica-tekstien nimi johtuu siitä, että niiden kirjoittajaksi oli merkitty ”**Hermes Trismegistos**” – salanimi, jonka takana oli joukko Aleksandriassa vaikuttaneita mystikkoja.

Hermes

- Hermestä pidettiin kreikkalaisessa mytologiassa jumalien sanansaattajina ja oppaana, joka ohjasi sieluja tuonpuoleiseen.
- Häntä vastasivat roomalaisessa mytologiassa Mercurius ja egyptiläisessä Thot.

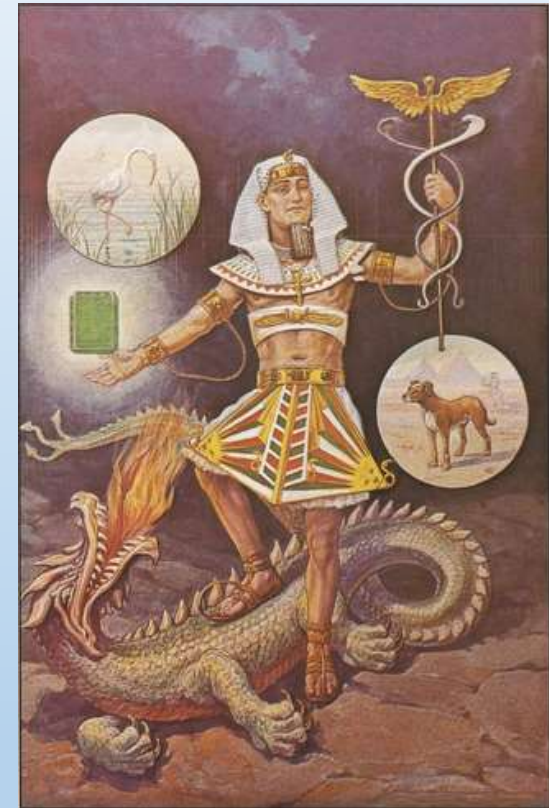
Hermetismi

- Hermetistiset tekstit julistettiin katolisen kirkon toimesta harhaoppisiksi ja Länsi-Euroopasta löytyneet kappaleet tuhottiin.
- Joitakin kreikankielisiä käsikirjoituksia säilyi Bysantissa.
- Näistä tunnetuimmat ovat **"Poimandres"** ja **"Smaragditaulu"**.

Poimandres

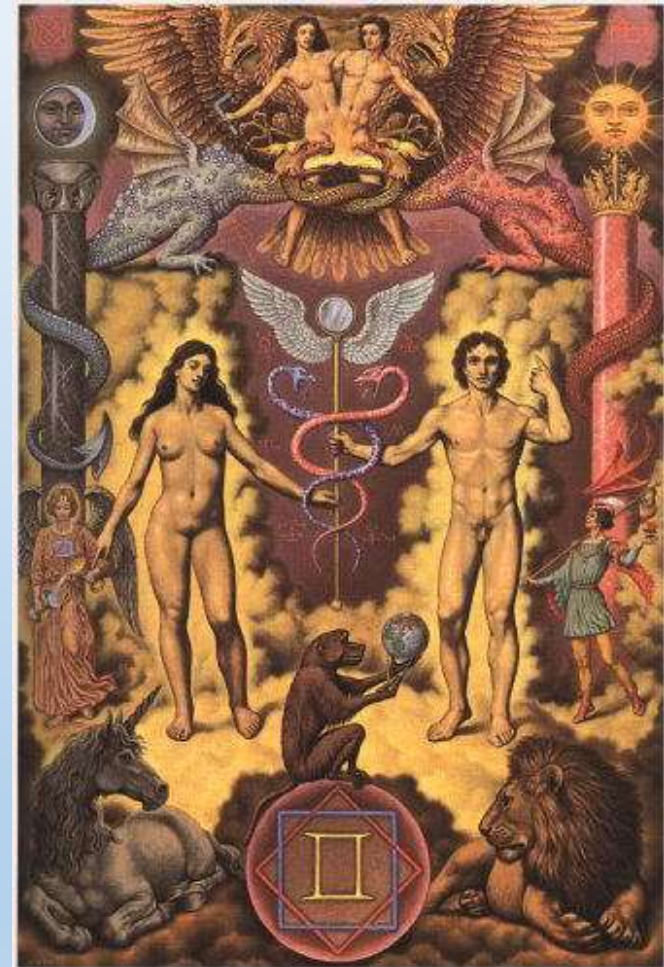
- Yksi kuuluisimmista kreikankielisistä hermetistisistä teksteistä on **"Poimandres"** (*Egypt. peime-nte-rê = "tieto Re-jumalasta"*),
- Se kertoo siitä, miten ihmisen sielu voi saavuttaa matkansa päämäärän ja tulla lopulta jumalan kaltaiseksi.
- Tekstissä esitetään elämän tarkoituukseksi: **"Sielun vapauttaminen kehon vankeudesta gnosiksen avulla ja palaaminen Valon valtakuntaan"**.

Poimandres

- Ensimmäinen osa käsittelee maailman luomista ja demiurgin roolia siinä.
- Toinen osa käsittelee sielun pakenemista maailmasta ja nousua taivaaseen sekä mystistä yhdistymistä Jumalaan.
- Kolmas osa sisältää ohjeita siitä, miten oppilaan tulisi saarnata muille ihmisille gnosiksesta.
- Teksti päättyy rukoukseen, jonka lopussa on pyyntö Jumalalle: ***“Pyydän, että et erota minua gnosiksesta, joka on meidän luontomme”.***

Smaragditaulu

- Toinen tärkeä hermetistinen teksti on ”Smaragditaulu” (Tabula Smaragdina).
- Siihen sisältyy kuuluisa lause makrokosmoksen ja mikrokosmoksen vastaavuudesta:

”Mikä on alhaalla, on ylhäällä olevan kaltainen, ja mikä on ylhäällä, on alhaalla olevan kaltainen”.

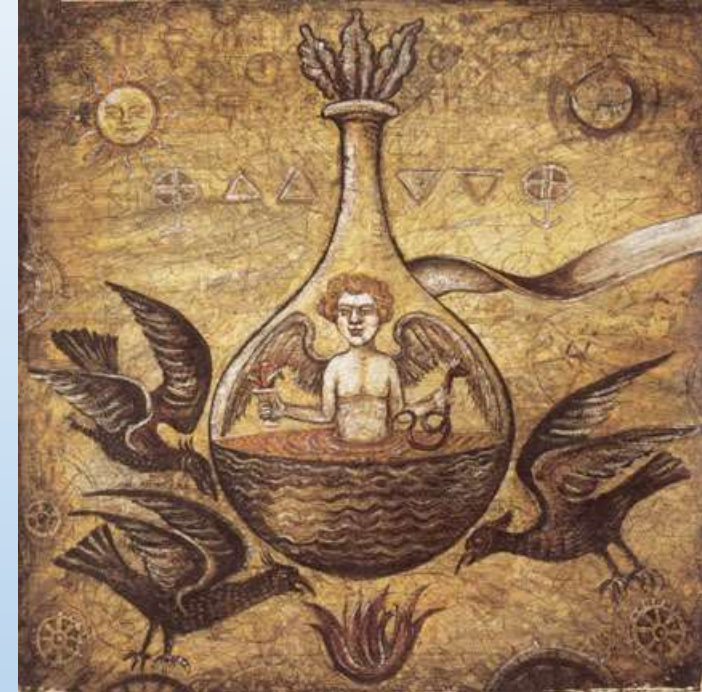
Niin alhaalla kuin ylhäällä

- Tämä *hermetismin* tunnetuin ajatus lyhennetään yleensä muotoon:
“Niin ylhäällä kuin alhaalla, niin alhaalla kuin ylhäällä.”
- Lauselma on sittemmin noussut keskiöön myös ruusuristiläisyydessä ja teosofiassa.

Henkinen alkemia

- Aineellisessa alkemia yritettiin muuntaa epäjaloja metalleja jaloiksi.
- Henkisen alkemian pyrkimys on ***ihmismielen jalostaminen*** poistamalla siitä haitallisia piirteitä, kuten alkemisti tekee yrittäessään jalostaa halpoja metalleja jalommiksi.

Henkinen alkemia

Henkisen transmutaation visuaalisena oppaana ja meditatiivisena symbolina käytettiin usein ns. ”Azoth” **mandalaa**, jonka avulla yritettiin ymmärtää prosessin eri vaiheita. Mandalassa tähden 7 sakaraa kuvasivat 7 kehitysvaihetta. Taustalla oleva kolmio kuvasi ruumista, henkeä ja sielua.

Henkinen alkemia

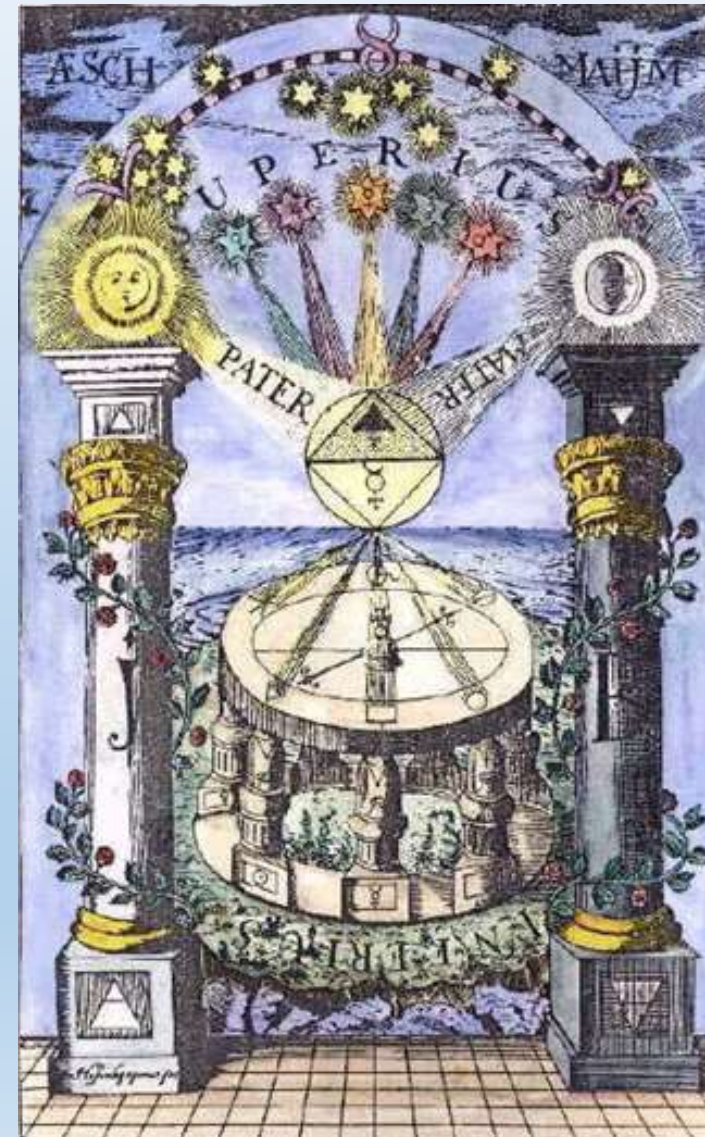
- Vanhassa hermetistisessä *Smaragditaulussa* esitetty henkisen alkemian transmutaatioprosessin kaava sisälsi seuraavat 7 vaihetta:

Ruusuristiläisyys

Ruusuristiläiset manifestit

- Ruusuristiläisyys syntyi 1610-luvulla, kun Saksassa ilmestyi kolme manifestia.
- Ne julistivat, että **tiedon kautta ihmiskunta voisi kokea Jumalan olemassaolon luomakunnassa**, nähdä eron aineellisen ja henkisen maailman välillä sekä ymmärtää niiden suhteen Jumalaan.

Ruusuristiläiset manifestit

- Manifestit ilmestyivät ilman tekijän nimeä, mutta oletettavasti kirjoittajina oli ryhmä Tübingenin yliopistossa toimineita henkilöitä, keskeisimpänä saksalainen teologi Johan Valentin Andreae (1586–1664).
- Manifestit oli suunnattu Euroopan sivistyneistölle kutsuna yhtyä tieteelliseen ja henkiseen uudistukseen.

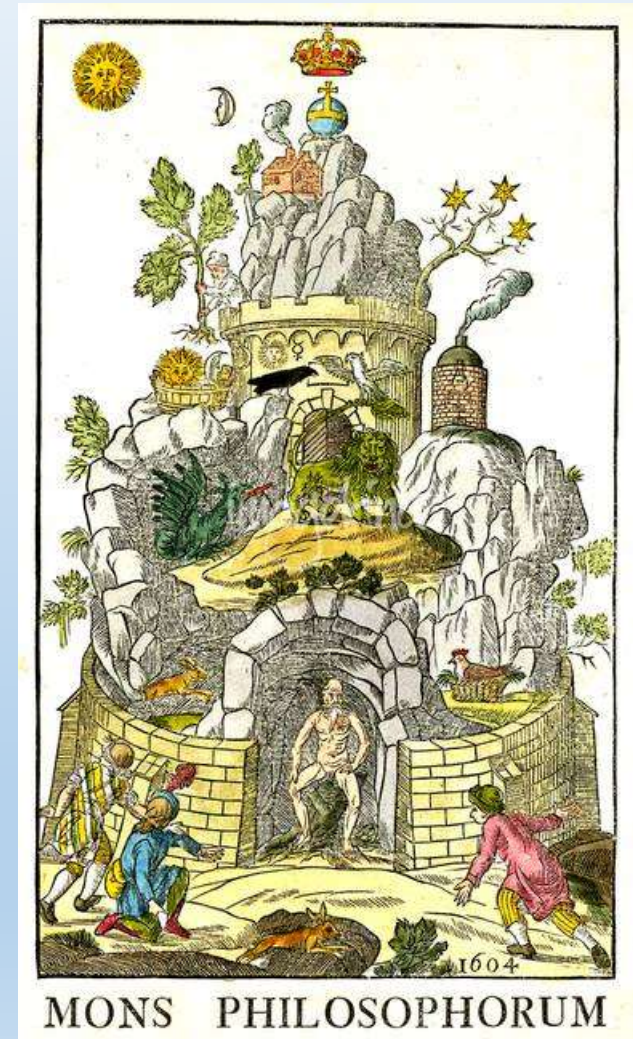
Ruusu-Ristin veljeskunta

- Englannissa perustettiin 1610-luvun lopulla ***Society of the Brothers of the Golden Rose-Cross*** ("Kultaisen Ruusu-Ristin Veljeskunta")
- Sen keskeisin henkilö oli Francis Bacon.
- Veljeskuntaan liittyi intellektuelleja, jotka toivat siihen aineksia egyptiläisistä mysteereistä, gnostilaisuudesta, kabbalasta, hermetismistä ja henkisestä alkemiasta.

Ruusuristiläinen ajattelu

- Ruusuristiläiset katsoivat, että maailmassa oli olemassa ***ainoastaan yksi peruskonto***, josta eri uskontokunnat olivat heijastumia.
- He sanoivat, että ihmisen tulee itse tuntea Jumala sisimmässään.
- Raamattua ja evankeliumeja tulkittiin vertauskuvallisesti.
- Tästä esimerkkinä mainittiin, että kuten Jeesus puhdisti temppelin kaupustelijoista, ihmisen oli puhdistettava oma henkinen temppelinsä saastasta ja epäpuhtauksista.

Ruusuristiläinen ajattelu

- Toinen gnostilainen perusajatus oli, että **ihminen ei tarvitse pappia itsensä ja Jumalan väliin**, vaan voi itse olla suorassa yhteydessä Jumalaansa.
- He halusivat ihmisten vapautuvan ”kirkon ikeestä” ja voivan ”hengittää vapaasti”
- Katolinen kirkko piti näitä ajatuksia uhkana ja harhaoppisuutena, mikä johti ruusuristiläisten suojautumiseen julkisuudelta ja teki heistä ”näkymättömiä veljiä”.

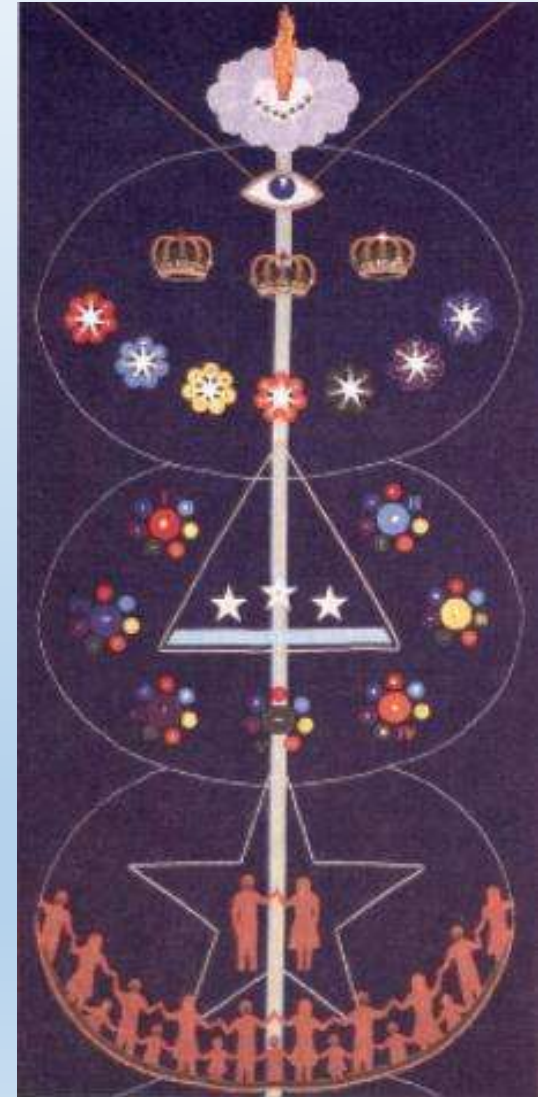
Teosofia

- Teosofia merkitsee ”jumalviisautta” (kreik. theos = Jumala, sofia = viisaus).
- Se on filosofis-mystistä ajattelua Jumalan olemuksen selville saamiseksi salaperäisellä ja välittömällä näkemyksellä.
- Tällaista teosofiaa harrastivat mm. 200–300 luvuilla uusplatonikot, keskiajalla monet mystikot sekä uudella ajalla filosofit, kuten Jakob Böhme (1575–1624).
- Nykyisin teosofia-termi yhdistetään useimmiten 1875 perustettuun Teosofiseen Seuraan ja sen edustamiin ajatuksiin.

Uusplatonikkojen teosofia

- Henkinen ja aineellinen olemassaolo oli syntynyt emanaationa eli vuodatuksena yhdestä ikuisesti olevasta jumaluudesta – Ykseydestä.
- Ihminen voi saavuttaa täydellisyyden filosofisella mietiskelyllä, jolloin ihminen kykenee kohoamaan kohti Ykseyttä, vapautumaan aineellisuudesta ja siirtymään puhtaan järjen tasolle.
- Tämän kehityksen viimeinen vaihe on mystinen yhdistyminen Ykseyden kanssa.
- Lopulta kaikki ihmiset palaavat sinne mistä ovat lähtöisin, alkulähteen eli Ykseyden yhteyteen.

Teosofinen Seura

- Uusplatonikkojen teosofiset ajatukset sisältyvät myös 1875 perustetun Teosofisen Seuran edustamaan filosofiaan, täydennettynä aineksilla lukuisista erilaisista ajatussuuntauksista, joista keskeisimpiä olivat gnostilaisuus, buddhalaisuus, zarathustralaisuus, uushindulaisuus, kabbala, hermetismi ja ruusuristiläisyys.
- Seuran alullepanija oli venäläissyntyinen okkultisti ja kirjailija Helena P. Blavatsky (1831–1891).
- **Carl G. Jung on sanonut, että ”Blavatskyn teosofia on gnostilaisuutta hindulaisuuden puvussa”.**

Suufilaisuus

- Suufilaisuus muotoutui 700-luvulla protestiliikkeeksi islamin jyrkkiä sääntöjä vastaan.
- Se korosti uskonnollista suvaitsevaisuutta ja mystiikkaa.
- Suufilaisuus tavoittelee Jumalan hengellistä totuutta pyyteettömään rakkauteen perustuvien harjoitusten kautta ja korostaa suoran, henkilökohtaisen jumalasuhteen saavuttamista.
- Se sisältää paljon aineksia gnostilaisuudesta ja uusplatonilaisuudesta.

Suufilaisuus

- Suufilaisuus on muista islamilaisista perinteistä poiketen korostetun esoteerista eli sen syvällisimpiin opetuksiin pääsevät osallisiksi vain valitut jäsenet, jotka ovat järjestäytyneet veljeskuntamaisiksi tariqa-ryhmiksi.
- Vihkimyksen saaneilla suufeilla oli tapana pukeutua villakauhtanaan, mistä ilmeisesti on tullut liikkeen nimikin (arab. suuf = villa).
- Suufilaisuutta on sanottu myös tieksi tai matkaksi, mikä korostaa liikkeen luonnetta.

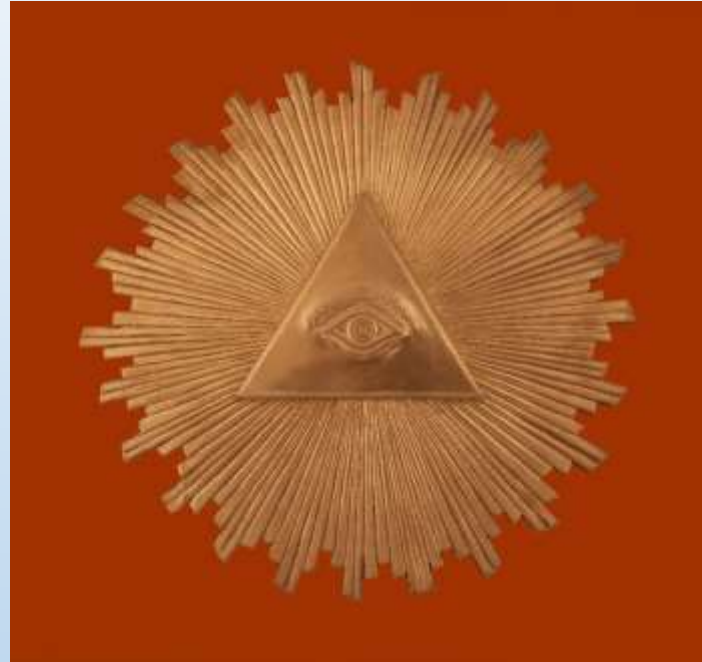
Suufilaisuus

- Suufilaisille mystikoille on tärkeää saavuttaa *marifah* eli mystinen intuitiivinen tieto ja tietoisuus hengellisestä totuudesta (käsite vastaa samaa kuin gnostilaisuuden *gnosis*).
- Tähän he pyrkivät henkilökohtaisen hurmioituneen kokemuksen (esim. tanssin) avulla, osa taas meditaation kautta.
- Suufit tulkitsevat Koraania suhteellisen vapaasti ja ovat kirjoittaneet sille huomattavan määrän hengellisiä selitysteoksia.
- Suufilaiset edustavat islamin syvällisintä tulkintaa.

Dervissien tanssia

Yhteenveto

- **Mystiikka kuuluu syvälliseen hengellisyyteen.**
- **Mystiikan avulla pyritään saavuttamaan perimmäinen henkinen totuus tai välitön yhteys Jumalaan.**

